

8. poglavje

UVELJAVLJANJE POTROŠNIŠKIH PRAVIC V PRAKSI

BARBARA SMOGAVC

Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, Slovenija
barbara.smogavc@student.um.si

Sinopsis Namen potrošniškega prava je v varovanju šibkejše stranke, torej potrošnika. Pravo EU priznava potrošniku ogromno pravic, vendar so le te neučinkovite, če potrošnik nima možnosti njihovega uveljavljanja. Pravo EU ima sicer v skladu z načelom primarnosti prednost pred določbami prava posamezne države članice, vendar pravo EU ne more urejati vseh področjih, zato le na teh področjih prepušča državam članicam avtonomijo (načelo procesne avtonomije). V skladu z načeloma procesne avtonomije in subsidiarnosti države članice same določijo javnopravne in zasebnopravne posledice kršitve zakonodaje EU (pravna sredstva, sankcije in postopek pred nacionalnim sodiščem). Države članice pa nimajo absolutne postopkovne avtonomije, ampak je le ta omejena z dvema načeloma, načelom enakovrednosti in načelom učinkovitosti. Slovenija je v skladu z načelom procesne avtonomije in implementacijo sekundarne zakonodaje EU uredila tudi alternativne načine reševanja potrošniških sporov. EU poudarja, da organi za varstvo potrošnikov v EU niso dobro opremljeni za sankcioniranje ravnaj, kar potrošnikom povzroča veliko škode.

Ključne besede:

potrošniška
pogodba, načelo
procesne
avtonomije,
sankcije,
Nov dogovor za
potrošnike,
alternativni načini
reševanja
potrošniških
sporov

8th chapter

ENFORCEMENT OF CONSUMER RIGHTS IN PRACTICE

BARBARA SMOGAVC

University of Maribor, Faculty of Law, Maribor, Slovenia
barbara.smogavc@student.um.si

Abstract The purpose of consumer law is to protect the consumer which is considered as a weaker party and in need of legal protection. EU has some of the strictest rules on consumer protection in the world but they are not effective if consumers cannot enforce them. In accordance with the principle of primacy, EU law takes precedence over the provisions of the law of an individual member state. However, EU law does not regulate all areas, so only these areas are left to the autonomy of Member States. In this regard the principle of national procedural autonomy has been developed. In accordance with the national procedural autonomy and the principle of subsidiarity, the Member States have the competence to lay down consequences of EU law infringements as well as the administrative procedures (remedies, sanctions and proceedings before a national court). However, procedural autonomy is not absolute- it is limited by the principles of equivalence and effectiveness. In accordance with national procedural autonomy and by implementing secondary legislation Slovenia has regulated alternative dispute resolution for consumers. EU consumer authorities are not always well equipped to sanction practices creating “mass harm situations” that affect a large number of consumers across the EU.

Keywords:

consumer law,
circular economy,
non-conformity of
goods,
remedies for lack
of conformity,
commercial
guarantees

8.1 Uvod

Pravo EU zagotavlja na področju potrošniškega prava ogromno pravic, vendar če se teh pravic ne da uveljavljati, nimajo nobene vrednosti. Kadar pride ko kršenja materialnih pravic EU, morajo torej imeti potrošniki in podjetja možnost, da pravice, ki jih zagotavlja pravo EU, lahko uveljavljajo. Orodje za zagotavljanje učinkovitega izvrševanja prava EU je javno izvrševanje, ki ga izvaja Evropska komisija in pogosto temelji na pritožbah državljanov ali podjetij. Na področju konkurenčnega, potrošniškega in okoljskega prava, pa imajo tudi nacionalni organi pomembno vlogo pri javnem izvrševanju prava EU. Kadar pride do kršitve predpisa EU, ki posamezniku daje materialne pravice, bi morali le ti imeti možnost ukrepanja s pravnimi sredstvi.³⁵² Če le teh ni, je pravica le na papirju in posamezniku to kaj dosti ne pomaga.

8.2 Načelo procesne avtonomije

Pravo EU se uporablja po uradni dolžnosti in ima v primeru konflikta prednost pred nacionalnim pravom. V razmerju med pravnimi pravili EU in nacionalnega prava velja načelo primarnosti prava EU. To načelo, ki utemeljuje hierarhijo pravnih pravil EU nad nacionalnim pravom, pomeni, da pravna pravila, sprejeta na ravni EU, prevladajo nad pravili notranjega pravnega reda držav članic.³⁵³ V skladu z načelom primarnosti prava EU mora nacionalno sodišče v primeru ugotovljene neskladnosti določb nacionalnega prava s pravom EU po uradni dolžnosti zavrniti uporabo katerekoli, tudi poznejše, neskladne določbe nacionalne zakonodaje, ne da bi moralo zahtevati ali čakati na njeno razveljavitev po zakonodajni poti ali s strani ustavnega sodišča.³⁵⁴

Načelo procesne avtonomije pomeni, da imajo države članice, tako imenovano postopkovno avtonomijo razen če so postopkovna vprašanja neposredno urejena v primarnem ali sekundarnem pravu EU. Države članice lahko torej v skladu z načelom subsidiarnosti same urejajo zakonodajo na področju postopkovnih pravil, če le ne obstajajo posebna postopkovna pravila prava EU.³⁵⁵ Kljub temu, da je pravo

³⁵² Delovni dokument služb komisije, Javno posvetovanje: Za skladen evropski pristop h kolektivnim pravnim sredstvom, Bruselj, 4. februar 2011.

³⁵³ Sklep Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 5686/2005 z dne 12. april 2006.

³⁵⁴ Zadeva C-106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato proti Simmenthal SA* z dne 9.3.1978, ECLI:EU:C:1978:49.

³⁵⁵ Zadeva C-22/97, *Ministero delle Finanze proti IN.CO.GE.'90 in drugi* z dne 22.10.1998, ECLI:EU:C:1998:498.

EU avtonomni pravni red³⁵⁶ in tako načeloma neodvisno od mednarodnega kakor tudi nacionalnega prava,³⁵⁷ je procesna avtonomija držav članic nujno potrebna, saj je pravni red EU nepopoln, ker ne vsebuje izčrpane zakonodaje na postopkovnem področju.³⁵⁸

V skladu z načelom procesne avtonomije in načelom subsidiarnosti, države članice same določijo javnopravne in zasebnopravne posledice kršitve zakonodaje EU (pravna sredstva, sankcije in postopek pred nacionalnim sodiščem).³⁵⁹ Države članice so tako proste pri izbiri orodja izvrševanja sankcij, vendar pa mora biti sankcija v vsakem primeru učinkovita, sorazmerna in odvrčilna.³⁶⁰ Direktiva 2011/83 o pravicah potrošnikov (Direktiva 2011/83) v členu 24 določa obveznost držav članic, da določijo pravila o kaznih, ki se uporabljajo pri kršitvah nacionalnih določb, sprejetih v skladu s to direktivo, in sprejmejo vse ukrepe, ki so potrebni za zagotovitev njihovega izvajanja. Direktiva 2011/83 prav tako določa, da morajo biti predpisane kazni učinkovite, sorazmerne in odvrčilne. Države članice imajo tako obveznost sprejeti primerne ukrepe, da se zagotovi izvrševanje pravic prava EU, vendar imajo države članice diskrecijo, da določijo katere institucije/organe bodo pooblastile za izvajanje teh ukrepov.³⁶¹

Države članice pa nimajo absolutne postopkovne avtonomije, saj je pogojena z dvema načeloma, in sicer načelom učinkovitosti in načelom enakovrednosti. Sodišče EU je o tem povedalo, da če EU ne ureja posameznega področja, je na nacionalnem pravnem sistemu vsake države članice dolžnost, da določi pristojna sodišča in pravila, ki urejajo postopke za uveljavljanje pravic, ki jih zagotavlja EU, pod pogojem, da ta pravila niso manj ugodna kot tista, ki urejajo podobne domače (nacionalne) ukrepe (načelo enakovrednosti) in da ta pravila ne predstavljajo praktično nemogoče ali pretirano otežujoče uveljavljanje teh pravic (načelo

³⁵⁶ Zadeva C-26/62, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingen* z dne 5.2.1963, ECLI:EU:C:1963:1.

³⁵⁷ Zadeva C-6/64, *Costa proti Enel* z dne 5.7.1964, ECLI:EU:C:1964:66.

³⁵⁸ Kowalik-Bañczyk, K., Procedural Autonomy of Member States and the EU Rights of Defence in Antitrust Proceedings, *Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies*, letnik 5, številka 6, 2012, str. 215-235.

³⁵⁹ Cseres K., Harmonization: Legal Enforcement. In: Backhaus J. (eds) *Encyclopedia of Law and Economics*. Springer, New York, NY, 2015, str. 1-11.

³⁶⁰ Zadeva C- 68/88, *Commission proti Hellenic Republic* z dne 21.9.1989, ECLI:EU:C:1989:339.

³⁶¹ Združene zadeve 21 do 24-72, *International Fruit Company NV and others proti Produktschap voor Groenten en Fruit* z dne 12.12.1972, ECLI:EU:C:1972:115.

učinkovitosti).³⁶² Nacionalna procesna določila tako ne smejo onemogočati ali prekomerno oteževati uresničevanja pravic, ki jih zagotavlja pravo EU. Sodišče EU domet navedenega načela učinkovitosti prava EU razume zelo daljnosežno. Lahko se nanaša celo na nacionalna pravila o pravnomočnosti sodne odločbe (izvršilnega naslova), ki tudi ne smejo pomeniti čezmerne ovire izvršilnemu sodišču, da zavrne učinkovanje nedopustnih pogojev.³⁶³ V zadevi *Finanmadrid*³⁶⁴ je Sodišče EU poudarilo, da so pravila za izvajanje načela pravnomočnosti določena v nacionalnem pravnem redu držav članic na podlagi načela postopkovne avtonomije držav članic, vendar je treba s temi pravili še vedno spoštovati načeli enakovrednosti in učinkovitosti. Tako države članice same izbirajo postopke za uveljavljanje pravic potrošnikov. Postavlja se vprašanje, ali so lahko materialna pravila prava EU resnično skladna in enotno uporabljena, če lahko države članice same izbirajo različne vrste sankcij in pravnih sredstev za kršitev istega pravila.³⁶⁵

8.2.1 Načelo enakovrednosti

Načelo enakovrednosti pomeni prepoved diskriminacije med nacionalnimi odškodninskimi zahtevki in zahtevki, vloženi na podlagi kršitve prava EU. Prepovedani sta tako neposredna kot posredna diskriminacija.³⁶⁶ Načelo enakovrednosti ne zahteva, da so v posamezni državi članici enaka pravna sredstva v vseh vrstah sporov (kazenskem, upravnem, civilnem...), vendar pomeni enako postopkovno obravnavo zahtevkov, ki so odraz nacionalnega materialnega prava in materialnega prava EU.³⁶⁷ Zahtevki, ki temeljijo na pravu EU, morajo temeljiti na pravilih, ki ne smejo biti manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne zahtevke na podlagi nacionalnega prava.³⁶⁸ V zadevi *Rewe*³⁶⁹ je sodišče EU najprej odločilo, da v

³⁶² Zadeva C-295/04, *Manfredi proti Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA in drugi* z dne 13.7.2006, ECLI:EU:C:2006:461; ; zadeva C-33/76, *Rewe-Zentralfinanz eG in Rewe-Zentral AG proti Landwirtschaftskammer für das Saarland (Rewe I)* z dne 16.12.1976, ECLI:EU:C:1976:188; zadeva C-261/95, *Palmisani* z dne 10.7.1997, ECLI:EU:C:1997:351; zadeva C-453/99, *Courage in Crehan* z dne 20.9.2001, ECLI:EU:C:2001:465.

³⁶³ Sklep Vrhovnega sodišča VSM Ip 138/2018 z dne 6.6.2018.

³⁶⁴ Zadeva C-49/14, *Finanmadrid EFC SA proti Jesúsú Vicentu Albána Zambranu in drugim* z dne 18.2.2016, ECLI:EU:C:2016:98.

³⁶⁵ Cseres K., Harmonization: Legal Enforcement, Backhaus J. (eds), Encyclopedia of Law and Economics. Springer, New York, NY, 2015, strani 1-11.

³⁶⁶ Bobek, M., Why There is no Principle of 'Procedural Autonomy' of the Member States, The European Court of Justice and the Autonomy of the Member States, B. de Witte & H. Micklitz, eds., Intersentia, 2011, str. 305-322.

³⁶⁷ Zadeva C-69/14, *Dragoş Constantin Târşia proti Statul român in Serviciul public comunitar regim permise de conducere şi înmatriculare a autovehiculelor* z dne 6.10.2015, ECLI:EU:C:2015:662.

³⁶⁸ Zadeva C-45/76, *Comet BV v Produktschap voor Siergenassen* z dne 16.12.1976, ECLI:EU:C:1976:191.

³⁶⁹ Zadeva C-33/76, *Rewe-Zentralfinanz eG in Rewe-Zentral AG proti Landwirtschaftskammer für das Saarland (Rewe I)* z dne 16.12.1976, ECLI:EU:C:1976:188.

primeru, da nacionalna postopkovna pravila zahtevajo uporabo nacionalnega prava po uradni dolžnosti, mora to veljati tudi, če se uporabi pravo EU. Še dlje je sodišče EU šlo v zadevi *Cofidis*³⁷⁰, kjer je odločilo, da se mora pravo EU uporabiti po uradni dolžnosti, tudi če nacionalna postopkovna pravila tega ne predpisujejo.

8.2.2 Načelo učinkovitosti

Nacionalna procesna določila ne smejo onemogočati ali prekomerno oteževati uresničevanja pravic, ki mu jih zagotavlja pravo EU. V zvezi z načelom učinkovitosti je Sodišče EU že večkrat opozorilo, da je potrebno vsak primer, v katerem se postavi vprašanje, ali neka nacionalna postopkovna določba onemogoča ali čezmerno otežuje uporabo prava EU, preizkusiti ob upoštevanju položaja te določbe v celotnem postopku, poteku tega postopka in njegovih posebnosti pred različnimi nacionalnimi organi. V zvezi s tem je treba po potrebi upoštevati načela nacionalnega pravnega sistema, kot so načelo varstva pravice do obrambe, načelo pravne varnosti in načelo učinkovitega poteka postopka.³⁷¹ Ali prekluzivni roki onemogočajo in čezmerno otežujejo uveljavljanje pravic, ki jih zagotavlja pravo EU? Sodišče EU je v zadevi *Iaia*³⁷² dejalo, da so prekluzivni roki dopustni, če so razumni, kar pa se presoja od primera do primera. Načelo učinkovitosti najprej ni zahtevalo, da bi bilo potrebno zaradi spoštovanja prava EU ustvariti novo pravno sredstvo, ki ga nacionalna pravila ne poznajo.³⁷³ Kasneje je na tem področju prišlo do sprememb. Najprej je sodišče EU v zadevi *San Giorgio*³⁷⁴ nacionalnim sodiščem naložilo neuporabo nacionalnih, sicer nediskriminatornih procesnih pravil, ki so dopuščala samo pisne dokaze.³⁷⁵ Kasneje je sodišče EU šlo še dlje in odločilo, da pravo EU v določenih primerih zahteva, da se mora ustvariti novo pravno sredstvo, vendar zgolj kot začasna odredba, da se zagotovi popolna učinkovitost prava EU.³⁷⁶

³⁷⁰ Zadeva C-473/00, *Cofidis* z dne 21.11.2001, ECLI:EU:C:2002:705.

³⁷¹ Zadeva C-49/14, *Finanmadrid EFC SA proti Jesús Vicentu Albána Zambranu in drugi* z dne 18.2.2016, ECLI:EU:C:2016:98.

³⁷² Zadeva C-452/09, *Tonina Enza Iaia in drugi proti Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca in drugi* z dne 9.5.2011, ECLI:EU:C:2011:323.

³⁷³ Bobek, M., Why There is no Principle of 'Procedural Autonomy' of the Member States, The European Court of Justice and the Autonomy of the Member States, B. de Witte & H. Micklitz, eds., Intersentia, 2011, str. 305 – 322.

³⁷⁴ Zadeva C-199/82, *Amministrazione delle Finanze dello Stato proti SpA San Giorgio* z dne 9.3.1983, ECLI:EU:C:1983:318.

³⁷⁵ Avbelj, M., Pravo EU in nacionalna procesna avtonomija, Pravosodni bilten (PB), št. 2, 2016, str. 11.

³⁷⁶ Zadeva C-213/89, *The Queen v. Secretary of State for Transport, Factortame Ltd in drugi* z dne 19.6.1990, ECLI:EU:C:1990:257.

V kasnejši sodni praksi se je načelo učinkovitosti razširilo, in sicer tako, da ne vključuje le primerov, ko izvrševanje prava EU ne bi bilo mogoče, temveč tudi situacije, ko bi nacionalna procesna pravila pomenila težje izvrševanje prava EU. To je moč zaslediti v zadevi *Brasserie*³⁷⁷: »če ni ustreznih določb prava EU, je na nacionalnem pravnem sistemu vsake države članice, da določi kriterije za določitev obsega odškodnine, vendar ti kriteriji ne smejo biti manj ugodni od tistih, ki bi jih lahko aplikirali na podobne zahteveke na podlagi nacionalnega prava.«³⁷⁸

Tudi v slovenski sodni praksi je moč najti vprašanja povezana z načelom procesne avtonomije in načelom učinkovitosti. Tako je sodišče v sklepu *VSM I Ip 561/2018* povzelo, da iz sodne prakse Sodišča EU izhaja, da je lahko načelu učinkovitosti zadoščeno le, če ima nacionalno sodišče na voljo učinkovito možnost, da preizkusi nedopustnost pogoja še preden pride do realizacije izvršbe v izvršilnem postopku. Ker je Višje sodišče v Mariboru menilo, da pojasnjena slovenska ustaljena sodna praksa temu ne zadosti in da gre za kršitev načela učinkovitosti, je prekinilo postopek. Ker v pravu EU še niso poenoteni nacionalni mehanizmi za prisilno izvršbo, so v skladu z načelom procesne avtonomije držav članic ta pravna pravila v pristojnosti držav članic. Vendar je tovrstna avtonomija držav članic omejena. Nacionalna procesna določila ne smejo onemogočati ali prekomerno oteževati uresničevanja potrošnikovih pravic, ki mu jih zagotavlja pravo EU. V skladu z načelom ekonomičnosti slovensko sodišče v obravnavani zadevi ni postavilo predhodnega vprašanja na podlagi člena 267 PDEU Sodišču EU, saj je bilo enako vprašanje že postavljeno v zadevi *C-407/18*. Tako je v omenjeni zadevi bilo postavljeno predhodno vprašanje Sodišču EU, ali nacionalna procesna ureditev, kakršna je ta iz postopka v glavni stvari, posega v učinkovitost varstva, ki ga potrošnikom zagotavlja Direktiva Sveta 93/13 o nedovoljenih pogojih v potrošniških pogodbah (Direktiva 93/13). Sodišče EU je odgovorilo: *Direktivo 93/13 glede na načelo učinkovitosti razlagati tako, da nasprotuje nacionalni zakonodaji, kakršna je ta v postopku v glavni stvari, na podlagi katere nacionalno sodišče, ki odloča o predlogu za izvršbo na podlagi pogodbe o hipotekarnem kreditu, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom v obliki neposredno izvršljivega notarskega zapisa, nima možnosti, da bodisi na predlog potrošnika bodisi po uradni dolžnosti preuči, ali so pogoji, vsebovani v takem zapisu, nepošteni v smislu te direktive in na tej podlagi odloži predlagano izvršbo*. Odločitev Sodišča

³⁷⁷ Združeni zadevi C-46/93 in C-48/93, *Brasserie du Pêcheur S.A proti Bundesrepublik Deutschland in the Queen proti Secretary of State for Transport, Factortame Ltd in drugi* z dne 5.9.1996, ECLI:EU:C:1996:79.

³⁷⁸ Bobek, M., 'Why There is no Principle of "Procedural Autonomy" of the Member States', *The European Court of Justice and the Autonomy of the Member States*, B. de Witte & H. Micklitz, eds., Intersentia, 2011, str. 305 – 322.

EU v zadevi *C-407/18* je pravno zavezujoča in jo bo moralo sodišče upoštevati v vseh sorodnih zadevah.

8.3 Sankcije v potrošniških sporih

Sankcija je pogojena z nastopom pravne kršitve. Zanja je značilno, da je vnaprej določena in da je vnaprej predviden tudi postopek, v katerem pristojni državni organ ugotavlja ali je sploh prišlo do pravne kršitve. Sankcije, s katerimi želimo vzpostaviti stanje, kakršno je bilo, če ne bi bilo kršitve, se imenujejo nadomestitvene ali restitutivne sankcije in so predvsem vrsta oblike sankcij pri civilnih deliktih. Na drugi strani pa se želi z nekaterimi sankcijami storilca, ki je kršil pravno normo, kaznovati. Te sankcije se imenujejo povračilne ali retributivne in jih je moč zaslediti pri kazenskih deliktih.³⁷⁹ Sankcija je ena izmed konstitutivnih sestavin pravnega pravila in če te sestavine ni, se ta pravila imenujejo programska pravila oziroma nepopolna pravna pravila (*lex imperfecta*). Kaj to v resnici pomeni? Če pravno pravilo ne vsebuje sankcije, kršitelja pravila ne moremo sankcionirati.³⁸⁰ Primer takšnega nepopolnega pravila je mogoče zaslediti v 78. členu Ustave RS, ki določa naslednje: »država ustvarja možnosti, da si državljani lahko pridobijo primerno stanovanje«. Ustava RS za to kršitev ne predvideva pravne sankcije, možna je le politična sankcija, torej nezaupnica. Posledično programska pravila za posameznika niso zaželeni, saj storilca ne zadene pravna sankcija, po drugi strani pa so napotilo za državne organe, ki bi naj strmeli k uresničitvi cilja, ki ga določa t.i. nepopolno (programsko) pravno pravilo.

7.3.1 Pravni okvir v EU

Direktiva 2011/83 v členu 24 določa, da države članice določijo pravila o kaznih, ki se uporabljajo pri kršitvah nacionalnih določb, sprejetih v skladu s to direktivo, in sprejmejo vse ukrepe, ki so potrebni za zagotovitev njihovega izvajanja. Predpisane kazni morajo biti učinkovite, sorazmerne in odvračilne. V zadevi *Pohotovost*³⁸¹ je Sodišče EU zaradi varstva potrošnika odločilo, da mora nacionalno sodišče po

³⁷⁹ Pavčnik, M.: Teorija prava, GV založba, Ljubljana, 2015, str. 108-110.

³⁸⁰ Ibidem, str. 122.

³⁸¹ Zadeva C-76/10, *Pohotovost* z dne , .

uradni dolžnosti³⁸² preizkusiti nedovoljenost pogodbene klavzule, tudi v primeru, da jim nacionalno pravo tega ne dopušča.³⁸³

Sodišče EU je tako odločilo, da v skladu z ustaljeno sodno prakso sistem varstva, uveden z Direktivo 93/13, temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske sposobnosti in ravni obveščenosti, zaradi česar pristopi k pogojem, ki jih je predhodno sestavil prodajalec ali ponudnik in na vsebino katerih ne more vplivati.³⁸⁴ Člen 7 Direktive 93/13 določa, da države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nedovoljenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki. Ker v pravu EU še niso poenoteni nacionalni mehanizmi za prisilno izvršbo, so v skladu z načelom procesne avtonomije držav članic ta pravna pravila predmet pravnega reda držav članic, vendar je tovrstna avtonomija držav članic omejena. Nacionalna procesna določila ne smejo onemogočati ali prekomerno oteževati uresničevanja potrošniških pravic, ki mu jih zagotavlja pravo EU.³⁸⁵

Direktiva 2005/29 o nepoštenih poslovnih praksah (Direktiva 2005/29) skuša preprečiti zavajanje potrošnikov in njihovo izpostavljanje agresivnemu trženju ter zagotoviti, da so vse trditve trgovcev v EU jasne, točne in utemeljene, tako da lahko potrošniki sprejemajo premišljene in smiselne odločitve.³⁸⁶ Direktiva 2005/29 pa prav tako kazni za izvršitve določb pusti v rokah držav članic. O kaznih določa le, da morajo biti učinkovite, sorazmerne in odvračilne (člen 13 Direktive 2005/29).

Namen Direktive 1999/44 o nekaterih vidikih prodaje potrošniškega blaga in z njim povezanih garancij (Direktiva 1999/44) je, da bi se zagotovila enotna minimalna raven varstva potrošnikov v okviru notranjega trga. Člen 9 Direktive 1999/44 določa, da države članice sprejmejo ustrezne ukrepe glede obveščanja potrošnikov

³⁸² Zadeva C-240/98, *Océano Grupo Editorial SA proti Roció Murciano Quintero* (C-240/98) in *Salvat Editores SA proti José M. Sánchez Alcón Prades* (C-241/98), *José Luis Copano Badillo* (C-242/98), *Mohammed Berroane* (C-243/98) in *Emilio Viñas Felú* (C-244/98) z dne 27.6.2000, ECLI:EU:C:2000:346; zadeva C-168/05, *Elisa María Mostaza Claro proti Centro Móvil Milenium SL* z dne 26.10.2006, ECLI:EU:C:2006:675.

³⁸³ Zadeva C-473/00, *Cofidis SA proti Jean-Louis Fredout* z dne 21.11.2002, ECLI:EU:C:2002:705; glej tudi zadevo C-137/08, *VB Pénzügyi Lízing Zrt. proti Ferenc Schneider* z dne 9.11.2010, ECLI:EU:C:2010:659.

³⁸⁴ Zadeva C-76/10, *Pobotovost* z dne 16.11.2010, ECLI:EU:C:2010:685.

³⁸⁵ Sklep Višjega sodišča v Mariboru VSM I Ip 376/2018 z dne 11. julij 2018.

³⁸⁶ Prvo poročilo o uporabi Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2005/29/ES z dne 11. maja 2005 o nepoštenih poslovnih praksah podjetij v razmerju do potrošnikov na notranjem trgu ter o spremembi Direktive Sveta 84/450/EGS, direktiv Evropskega parlamenta in Sveta 97/7/ES, 98/27/ES in 2002/65/ES ter Uredbe (ES) št. 2006/2004 Evropskega parlamenta in Sveta, COM/2013/0139 final.

o nacionalnem pravu za prenos te direktive in po potrebi pozovejo poklicne organizacije, da obvestijo potrošnike o njihovih pravicah.

8.3.2 Prenos direktiv v slovensko zakonodajo

Zakon o varstvu potrošnikov³⁸⁷ pozna tako civilnopravne kot javnopravne sankcije. 23. člen ZVPot določa, da podjetje ne sme postavljati pogodbenih pogojev, ki so nepošteni do potrošnika. Takšni pogodbeni pogoji so nični in tukaj govorimo o civilnopravni sankciji. Pri nepošteni spremembi pa je glede na kogentnost določb o varovanju potrošnikov kot šibkejše stranke nujno, da je poleg individualnega varstva zagotovljeno še varstvo v javnem interesu (ničnostna sankcija in opredelitev ravnanja kot prekršek). Drugačna interpretacija, ki bi presojo o poštenosti sprememb prepuščala le posameznikom, bi izničila smisel potrošniške zakonodaje.³⁸⁸ Z globo od 3.000 do 40.000 eurov se za prekršek kaznuje pravna oseba, samostojni podjetnik posameznik in posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost, če pri sklepanju pogodb s potrošniki uporablja nepošteno pogodbene pogoje (77. člen ZVPot). Omenjeni člen predstavlja javnopravno sankcijo.

Glede nepoštenih pogodbenih pogojev imamo odmeven sodni primer, in sicer se je Vrhovno sodišče v sklepu *VSRŠ II Ips 137/2018* opredelilo do vprašanja potrošniške kreditne pogodbe in v tem okviru pojasnile dolžnosti, in sicer je zapisalo: *»v okviru pojasnilne dolžnosti mora biti kreditojemalec ne le seznanjen z možnostjo zvišanja ali znižanja vrednosti tuje valute, v kateri mora odplačevati kredit, biti mora biti tudi zmožen oceniti potencialno znatne ekonomske posledice pogodbenega pogoja za njegove finančne obveznosti, torej za skupne stroške kredita.«* Iz sodnega primera je moč ugotoviti, da je na strani ponudnika tudi pojasnila dolžnost, da se razkrijejo informacije, ki bi lahko vplivale na sklenitev pogodbe. Obseg te dolžnosti se presoja po standardu povprečnega potrošnika. Sodišče tako v isti zadevi piše: *»v tem smislu Sodišče EU v zadevi Andriuc govori o informacijah, na podlagi katerih lahko odločitve sprejema povprečni potrošnik, ki je normalno obveščen, razumno pozoren in preudaren. Aktivnosti ali neaktivnosti potrošnika v zvezi z iskanjem informacij banke ne odvezujejo pojasnilne dolžnosti v enakem obsegu; ni pa več v sferi banke, na kakšen način bo prejete informacije potrošnik upošteval pri svoji odločitvi.«*

³⁸⁷ Uradni list RS, št. 98/04 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUE, 126/07, 86/09, 78/11, 38/14, 19/15, 55/17 – ZKofT in 31/18.

³⁸⁸ Sodba Vrhovnega sodišča IV Ips 208/2010 z dne 22. november 2011.

Zakon o potrošniških kreditih³⁸⁹ (ZPotK-2) v 10. členu določa, da mora dajalec kredita še pred sklenitvijo kreditne pogodbe oceniti kreditno sposobnost potrošnika. ZPotK-2 v prvem odstavku 27. člena določa, da so pogodbene določbe, ki so v nasprotju z zakonom in v škodo potrošnika, nične (civilnopravna sankcija). Zakon ne vsebuje določila, da bi bila pogodba nična v primeru, da kreditodajalec slabo oceni kreditno sposobnost podeljevanja kreditov ali te sploh ne oceni. Če je ne oceni, gre za prekršek (javnopravna sankcija), zaradi katerega je lahko kreditodajalcu izrečena sankcija v obliki globe (39. člen ZPotK-2) ali pa mu lahko tržni inšpektor prepove sklepanje kreditnih pogodb in ministrstvu predlaga odvzem dovoljenja za opravljanje storitev potrošniškega kreditiranja (1. točka šestega odstavka 89. člena ZPotK-2).³⁹⁰ ZPotK-2 prav tako kot ZVPot določa tako civilnopravne kot javnopravne sankcije.

Zakon o varstvu potrošnikov pred nepoštenimi poslovnimi praksami³⁹¹ (v nadaljevanju ZVPNPP) določa ravnanja in opustitve podjetij, ki se štejejo za nepoštene poslovne prakse v razmerju do potrošnikov ali potrošnic ter ureja upravno in sodno varstvo pred nepoštenimi poslovnimi praksami v razmerju do potrošnikov. 14. člen ZVPNPP določa, da lahko sodišče in upravni organ od podjetja zahtevata, da v roku, ki ne sme biti daljši od osmih dni, predloži dokaze o resničnosti spornih navedb v njegovi poslovni praksi, če se taka zahteva zdi primerna glede na okoliščine posameznega primera ter ob upoštevanju upravičenih interesov podjetja in vseh drugih strank v postopku. Če podjetje ne predloži ali če predloži pomanjkljive dokaze, se šteje, da sporne navedbe v njegovi poslovni praksi niso resnične. ZVPNPP v 15. členu določa globe za prekršek pravne osebe, samostojnega podjetnika posameznik in odgovorne osebe pravne osebe, ki uporabi zavajajočo poslovno prakso z zavajajočim ravnanjem, zavajajočo poslovno prakso z zavajajočo opustitvijo, zavajajočo poslovno prakso, ki vseh okoliščinah velja za nepošteno, agresivno poslovno prakso ali agresivno poslovno prakso, ki v vseh okoliščinah velja za nepošteno. Na tem področju imamo nekaj primerov iz sodne prakse, tako je na primer Upravno sodišče v sodbi *UPRS I U 499/2010* odločilo, da ima oglaševanje, v katerem se cenovna prednost oglašuje na tak način, da znižano ceno primerja s ceno, po kateri se ponujeni izdelek ni nikoli prodajal in da se na to ceno obračunava tudi oglaševalske popuste, vse elemente zavajajoče poslovne prakse. Prav tako *VSL*

³⁸⁹ Uradni list RS, št. 77/16.

³⁹⁰ Sodba Višjega sodišča v Ljubljani VSL III Cp 2692/2014 z dne 26. november 2014.

³⁹¹ Uradni list RS, št. 53/07.

PRp 41/2016 dejalo, da so izpolnjeni znaki prekrška v primeru, ko je pravna oseba ustvarila lažen vtis, da bodo potrošniki le na podlagi klica na komercialno številko dobili nagrado oziroma ugodnost, čeprav je klic vključeval plačilo potrošnikov. Nadalje je Višje sodišče v Ljubljani v sodbi *VSL I Cp 2354/2017* določilo, da je vgradnja programske opreme, ki je pri testnem (laboratorijskem) preizkusu, kot podlagi za homologacijo in opredelitev lastnosti vozila, optimizirala izpuste dušikovega oksida (NO_x), nepoštena poslovna praksa. Vozilo namreč ni bilo ustrezno za vožnjo, saj je prekomerno ogrožalo okolje.

8.3.3 Nov dogovor za potrošnike

Evropska komisija poudarja, da organi za varstvo potrošnikov v EU niso dobro opremljeni za sankcioniranje ravnanj, kar potrošnikom povzroča veliko škode. Najprej je potrebno poudariti, da se višine kazni med državami članicami trenutno močno razlikujejo in so prenizke, saj nimajo odvrčilnega učinka. V skladu z Novim dogovorom za potrošnike (v nadaljevanju: Nov dogovor) bodo imeli nacionalni organi za varstvo potrošnikov pooblastila, da na usklajen način naložijo učinkovite, sorazmerne in odvrčilne kazni.³⁹² Nov dogovor za močno razširjene kršitve in močno razširjenih kršitev z razsežnostjo EU predvideva denarno kazen v višini najmanj 4 % letnega prometa trgovca v vsaki zadevni državi članici.³⁹³ Razširjene kršitve so dejanje ali opustitev dejanja v nasprotju z zakonodajo za zaščito potrošnikov EU, ki škoduje ali je verjetno, da bo povzročilo škodo skupnemu interesu potrošnikov v vsaj dveh državah EU, ki nista državi, iz katere izvira dejanje ali opustitev oziroma v kateri je prišlo do dejanja ali opustitve, v kateri ima trgovec, ki je odgovoren za dejanje ali opustitev, svoj sedež, ali v kateri se nahajajo dokazi ali sredstva trgovca, ki se nanašajo na dejanje ali opustitev. Prav tako so razširjene kršitve vsa dejanja ali opustitve v nasprotju z zakonodajo EU o varstvu interesov potrošnikov, ki so povzročila ali je verjetno, da bodo povzročila škodo kolektivnim interesom potrošnikov, in imajo skupne značilnosti, med katerimi so enaka nezakonita praksa, kršitev istega interesa, storjena so sočasno in stori jih isti trgovec v vsaj treh državah članicah EU. Močno razširjene kršitve z razsežnostjo EU

³⁹² Evropska komisija - Sporočilo za medije, Nov dogovor za potrošnike: Komisija krepi pravice potrošnikov v EU in njihovo izvrševanje, Bruselj, 11. april 2018, str.2.

³⁹³ Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993, Direktive 98/6/ES Evropskega parlamenta in Sveta, Direktive 2005/29/ES Evropskega parlamenta in Sveta ter Direktive 2011/83/EU Evropskega parlamenta in Sveta zaradi boljšega izvrševanja in posodobitve pravil EU o varstvu potrošnikov, COM/2018/185 final - 2018/0090, str. 14.

predstavljajo oškodovanje potrošnikov, ki živijo v vsaj dveh tretjinah držav članic EU in predstavljajo vsaj dve tretjini prebivalstva EU.³⁹⁴

Nov dogovor tudi predvideva boljšo zaščito pred nepoštenimi poslovnimi praksami, ki se trenutno zelo razlikuje v država članicah EU. Potrošniki bi po novem imeli v vseh državah članicah pravico do uveljavljanja individualnih pravnih sredstev (npr. finančne odškodnine ali odstopa od pogodbe), če so bili oškodovani zaradi nepoštenih poslovnih praks (npr. finančno nadomestilo ali prekinitev pogodbe).³⁹⁵

8.4 Kolektivne tožbe

V skladu z Novim dogovorom bo lahko kvalificiran subjekt (potrošniška organizacija) vložila zastopniško tožbo, ki je prej pravo EU ni poznalo. Zastopniške tožbe bodo odprte samo subjektom, kot so nepridobitne potrošniške organizacije, ki izpolnjujejo stroga merila, le-te pa bo nadzoroval javni organ. Možnost zastopniške tožbe bo nudila potrošniku dodatno varstvo za njegove pravice, prav tako pa se z njimi skuša doseči, da postopki ne bi bili več tako nepošteni in neupravičeni.³⁹⁶ Na podlagi direktive bodo lahko v primerih, podobnih aferi »Dieselgate«, potrošniki, ki so bili oškodovani zaradi nepoštenih poslovnih praks, kot je zavajajoče oglaševanje proizvajalcev vozil, ki ne spoštujejo regulativnega okvira EU za homologacijo vozil ali okoljske zakonodaje, skupaj uveljavljali pravna sredstva z zastopniško tožbo.³⁹⁷ Zastopniško tožbo bodo lahko na podlagi člena 4 Predloga Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive Sveta 93/13/EGS zaradi boljšega izvrševanja in posodobitve pravil EU o varstvu potrošnikov, torej vložili kvalificirani subjekti, ki jih na njihovo zahtevo v ta namen vnaprej imenujejo države članice in jih uvrstijo na javno dostopen seznam. Države članice imenujejo subjekt kot kvalificirani subjekt, če je ustrezno ustanovljen v skladu s pravom države članice, ima upravičen interes za zagotavljanje spoštovanja določb prava EU, za katere velja ta direktiva in je nepridobitne narave.

³⁹⁴ Sodelovanje med nacionalnimi organi, odgovornimi za izvrševanje zakonodaje o varstvu potrošnikov, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=LEGISUM:4326416>> (pridobljeno 3.7.2019).

³⁹⁵ Evropska komisija - Sporočilo za medije, Nov dogovor za potrošnike: Komisija krepi pravice potrošnikov v EU in njihovo izvrševanje, Bruselj, 11. april 2018, str.2.

³⁹⁶ Ibidem.

³⁹⁷ Ibidem.

Kolektive tožbe so v Sloveniji urejene z Zakonom o kolektivnih tožbah³⁹⁸ (ZKoIT), ki loči dve vrsti kolektivnih tožb. 3. člen ZKoIT opredeljuje kolektivno odškodninsko tožbo kot tožbo, na podlagi katere upravičena oseba v korist vseh oseb, ki so bile oškodovane v primeru množičnega oškodovanja, zahteva nadomestilo za prikrajšanje ne glede na pravno kvalifikacijo zahtevka, npr. kot odškodninskega, obogatitvenega ali spolnitvenega, pri čemer navedene osebe niso stranke v postopku, medtem ko je kolektivna opustitvena tožba tožba, na podlagi katere upravičena oseba zahteva ustavev nezakonitega ravnanja. 6. člen ZKoIT določa, da so za odločanje o kolektivni tožbi in predlogu za potrditev kolektivne poravnave so pristojna okrožna sodišča na sedežu višjih sodišč. V primerih kolektivnih postopkov, kjer na prvi stopnji odloča sodnik posameznik, lahko sodnik posameznik izjemoma predlaga predsedniku višjega sodišča, da se zadeva odstopi v odločitev senatu treh sodnikov, če gre za zapleteno zadevo glede pravnih ali dejanskih vprašanj. ZKoIT ureja tudi kolektivno poravnavo kot poseben institut sporazumnega reševanja sporov v korist oškodovancev v primerih množičnega oškodovanja. ZKoIT vsebuje tudi posebna pravila za področje varstva potrošnikov, in sicer) proti podjetju, ki pri poslovanju s potrošniki s splošnimi pogoji poslovanja, formularnimi pogodbami, metodami poslovanja, poslovnimi praksami, oglaševanjem ali na kateri koli drug način krši pravice potrošnikov, določene z zakonom, ki ureja varstvo potrošnikov, ali drugim zakonom, in s tem škoduje skupnim interesom potrošnikov, se lahko vloži tožba za opustitev takega ravnanja in prepoved enakih ravnanj v prihodnosti. Pomembno je, da vložitev takšne kolektivne opustitvene tožbe ne posega v pravico posameznika, da glede istega ravnanja istega podjetja vloži samostojno tožbo pred pristojnim sodiščem z zahtevkom za varstvo svojih pravic iz pravnega razmerja s podjetjem.

8.5 Alternativni načini reševanja potrošniških sporov

8.5.1 Pravni okvir v EU

Direktiva 2013/11 o alternativnem reševanju sporov med trgovci in potrošniki (Direktiva 2013/11) zagotavlja, da lahko potrošniki EU predložijo spor na podlagi pogodbenega razmerja s trgovcem iz EU, ki nastane pri prodaji proizvodov ali zagotavljanju storitve, organu za alternativno reševanje sporov (v nadaljevanju:

³⁹⁸ Uradni list RS, št. 55/17.

ARS). ARS nudi preprosto, hitro in cenovno ugodno izvensodno reševanje sporov med potrošniki in trgovci. Razlike med državami članicami glede dostopnosti, kakovosti in poznavanja ARS ovirajo notranji trg in so eden od razlogov, da se številni potrošniki izogibajo čezmejnemu nakupom in niso prepričani, da bi morebitne spore s trgovci lahko rešili na preprost, hiter in cenovno ugoden način. Ta direktiva se uporablja za postopke izvensodnega reševanja domačih in čezmejnih sporov v zvezi s pogodbenimi obligacijskimi razmerji, ki izhajajo iz pogodb o prodaji ali pogodb o storitvah, sklenjenih med trgovcem s sedežem v EU in potrošnikom s prebivališčem v EU, in sicer s posredovanjem organa ARS, ki predlaga ali naloži rešitev ali zbliža stranki pri iskanju sporazumne rešitve (2. člen). Direktiva 2013/11 določa, da države članice lajšajo dostop potrošnikov do postopkov ARS in zagotovijo, da se spori, ki jih zajema ta direktiva in v katere je vpleten trgovec, ki ima sedež na njihovem ozemlju, lahko predložijo organu ARS, ki izpolnjuje zahteve iz te direktive. Prav tako države članice zagotovijo, da imajo fizične osebe, ki so odgovorne za ARS, potrebno strokovno znanje ter da so neodvisne in nepristranske (6. člen).

Na področju EU je sprejeta tudi Uredba 2006/2004 o spletnem reševanju potrošniških sporov (Uredba 2006/2004), ki se uporablja za izvensodno reševanje sporov, ki zadevajo pogodbene obveznosti, ki izhajajo iz pogodb o spletni prodaji ali spletnih storitvah med potrošnikom z bivališčem v EU in trgovcem s sedežem v EU prek posredovanja organa ARS. Namen te uredbe je z doseganjem visoke ravni varstva potrošnikov prispevati k pravilnemu delovanju notranjega trga, in zlasti njegove digitalne razsežnosti, in sicer z vzpostavitvijo evropske platforme za spletno reševanje sporov (v nadaljevanju: SRS), ki bo lajšala neodvisno, nepristransko, pregledno, učinkovito, hitro in pravično izvensodno spletno reševanje sporov med potrošniki in trgovci. Člen 5 Uredbe 2006/2004 določa, da Komisija razvije platformo za SRS in je odgovorna za njeno delovanje, vključno z vsemi funkcijami prevajanja, potrebnimi za namene te uredbe, njeno vzdrževanje, financiranje in varnost podatkov, medtem ko države članice imenujejo eno kontaktno točko za SRS ter njeno ime in kontaktne podatke sporočijo Komisiji. Države članice lahko pristojnost za kontaktne točke za SRS prenesejo na svoje centre mreže evropskih potrošniških centrov, združenja potrošnikov ali na kateri koli drug organ (člen 7 Uredbe 2006/2004). Tako je za vložitev pritožbe na platformo SRS potrebno izpolniti le elektronski obrazec za pritožbe, ki je enostavno dostopen na platformi SRS (člen 8 Uredbe 2006/2004). Platforma za SRS ob prejemu v celoti izpolnjenega

obrazca za pritožbe na lahko razumljiv način in takoj posreduje nasprotni stranki v enem od uradnih jezikov institucij EU, ki ga izbere ta stranka. Platforma za SRS samodejno in nemudoma posreduje pritožbo organu ARS, za katerega sta se stranki dogovorili, da ga bosta uporabljali. Organ ARS, ki mu je posredovana pritožba, nemudoma obvesti stranki o tem, ali sprejme ali zavrne obravnavo spora. V primeru sprejetja mora stranki obvestiti tudi o svojih postopkovnih pravilih in stroških zadevnega postopka reševanja sporov, če je le-to primerno.

8.5.2 Prenos v slovensko zakonodajo

Pri nas ureja reševanje sodnih sporov v okviru postopkov alternativnega reševanja sporov Zakon o alternativnem reševanju sodnih sporov³⁹⁹ (ZARSS). Alternativno reševanje sporov po ZARSS je postopek, ki ne pomeni sojenja in v katerem ena ali več tretjih nevtrálnih oseb sodeluje pri reševanju spora iz gospodarskih, delovnih, družinskih in drugih civilnopravnih razmerij v zvezi z zahtevki, s katerimi lahko stranke prosto razpolagajo in se glede njih lahko poravnajo s postopki mediacije, arbitraže, zgodnje nevtrálne ocene ali drugimi podobnimi postopki. Na podlagi ZARSS je sodišče dolžno, strankam ponuditi možnost alternativnega reševanja spora v vsaki zadevi, razen kadar bi sodnik ocenil, da v posamezni zadevi to ne bi bilo primerno (15. člen ZARSS). Tako lahko sodišče na predlog strank prekine sodni postopek, če le te soglašajo, da se opravi poskus alternativne rešitve. V skladu s omenjenim členom pa se mora prekinjeni postopek nadaljevati po preteku treh mesecev, če se v tem času mediacija ne zaključi uspešno. Gre za specialno procesno ureditev, po kateri razlog za nadaljevanje postopka nastopi po samem zakonu (*ex lege*).⁴⁰⁰

Problem alternativnega reševanja po ZARSS sporov pri nas je, da potrebuješ soglasje podjetja. Izjemoma soglasje ni potrebno na področju energetike, kjer je alternativno reševanje spora obvezno za podjetje, če se potrošnik zanj odloči. Tako 50. člen Energetskega zakona⁴⁰¹ (EZ-1) določa, da je sodelovanje dobavitelja elektrike v postopku, ki ga sproži gospodinjski odjemalec pred neodvisnim izvajalcem izvensodnega reševanja sporov obvezno.

³⁹⁹ Uradni list RS, št. 97/09 in 40/12 – ZUJF.

⁴⁰⁰ Sklep Višjega sodišča v Ljubljani VSL I Cp 2303/2011 z dne 31. avgust 2011.

⁴⁰¹ Uradni list RS, št. 17/14 in 81/15.

Tudi ZPotK-2 določa postopek izvensodnega reševanja sporov, in sicer dajalec kredita in kreditni posrednik zagotovita možnost izvensodnega reševanja sporov s potrošniki v zvezi z opravljanjem storitev potrošniškega kreditiranja pred neodvisnim izvajalcem izvensodnega reševanja sporov, ki izpolnjuje pogoje in zagotavlja postopek v skladu z določbami zakona, ki ureja izvensodno reševanje potrošniških sporov. V primeru, da sproži izvensodno reševanje spora potrošnika, je za dajalca kredita in kreditnega posrednika sodelovanje obvezno (93. člen ZPotK-2).

8.5.3 Pravna sredstva za doseg interesov varstva potrošnika in varstva okolja

Da se zagotovi varstvo potrošnikov morajo države članice sprejeti pravna sredstva za doseg tega namena, vendar pa so sodni postopki velikokrat predolgi in predragi, da bi se zanje potrošnik odločil. S tem pa so povezani tudi problemi z vidika varstva okolja, ki ne zasledujejo cilja, da bi vsak potrošnik moral posebej uveljavljati določeno kršitev.

Kolektivne tožbe so izraz tako varstva potrošnika, ki sam morda ne bi niti vložil sredstva, kakor tudi izraz varstva okolja, saj se z njimi varuje okolje (en, hitrejši, cenejši postopek). Nov dogovor, ki na novo predvideva kolektivno tožbo, s tem tudi krepi pravico do dostopa do pravnega varstva, tako da potrošnikom omogoči, da združijo čezmejne sile in skupaj zahtevajo ustavitev ali preprečitev nezakonitih ravnanj ali nadomestilo za škodo. Zaslediti je lahko tudi željo za uskladitev mehanizmov kolektivnih odškodnin in odpraviti razlike med državami članicami ter zmanjšati finančno breme kakor tudi omogočiti dostop do pravnih sredstev prek kolektivnega zastopanja.⁴⁰² Vse to kaže, da se EU trudi z novimi pravili zagotoviti tako varstvo interesov potrošnika kakor tudi varstvo interesov okolja na drugi strani.

⁴⁰² New rules to help consumers join forces to seek compensation, <<http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20190321IPR32135/new-rules-to-help-consumers-join-forces-to-seek-compensation>> (pridobljeno 20.7.2019).

8.6 Zaključek

Pravo EU ima v skladu z načelom primarnosti prednost pred določbami prava posamezne države članice. To načelo utemeljuje hierarhijo pravnih pravil EU nad nacionalnim pravom, vendar pravo EU ne more urejati vseh področij, zato na teh področjih prepušča državam članicam avtonomijo.

V skladu z načelom procesne avtonomije države članice same uredijo zakonodajo na področju postopkovnih pravil, razen če so postopkovna vprašanja neposredno urejena v primarnem ali sekundarnem pravu EU. Države članice nimajo absolutne postopkovne avtonomije, ampak je le ta omejena z dvema načeloma. Tako postopkovna pravila ne smejo biti manj ugodna kot tista, ki urejajo podobne domače (nacionalne) ukrepe (načelo enakovrednosti) in ta pravila ne smejo predstavljati praktično nemogoče ali pretirano otežujoče uveljavljanje teh pravic (načelo učinkovitosti).

EU določa procesno avtonomijo na področju sankcij v potrošniških sporih. Sekundarna zakonodaja EU sicer na nekaterih področjih sama predpisujejo sankcije (v primeru stvarnih napak), na nekaterih področjih pa predpis sankcij pustijo v rokah držav članic. Direktive sprejete na področju potrošniškega prava v večini določajo le, da morajo biti sankcije za kršitev določb učinkovite, sorazmerne in odvračilne. Slovenska zakonodaja je tako z implementacijo direktiv s področja potrošniškega prava določila tako civilnopravne (ničnost pogodbe) kot javnopravne sankcije (globa).

V skladu s pravom EU je Slovenija določila tudi alternativne načine reševanja potrošniških sporov. Problem alternativnega reševanja potrošniških sporov pri nas je, da je v večini potrebno soglasje podjetja (izjemoma soglasje ni potrebno na področju energetike in v primeru potrošniških kreditih). Sodni postopki so zelo dragi in dolgi, zato se potrošnik kljub morda zagotovljenem uspehu, zanj večkrat ne odloči. Zaradi varstva potrošnikov, ki na trgu nastopajo kot šibkejša stranka, bi moralo biti obvezno sodelovanje podjetja v alternativnem reševanju spora določeno za vse potrošniške spore, če se le potrošnik zanj odloči.

EU se zaveda, da postopkovna avtonomija na področju postopkovnih pravil in sankcij ni vedno dobrodošla. Višine kazni med državami članicami so zelo različne in v večini prenizke, kar pa zagotovo ne predstavlja odvračilnega učinka sankcij. Nov dogovor za potrošnike zaradi varovanja interesov potrošnikov tako predvideva za močno razširjene kršitve in močno razširjenih kršitev z razsežnostjo EU najvišjo denarno kazen v višini 4% letnega prometa trgovca v vsaki zadevni državi članici. Na novo Nov dogovor za potrošnike uvaja evropsko kolektivno pravno sredstvo, in sicer zastopniško tožbo, ki jo bo lahko vložil kvalificiran subjekt v primeru oškodovanje potrošnikov zaradi nepoštenih poslovnih praks. Vse to kaže tudi na zavedanje EU o okoljskih problemih, ki nastanejo zaradi dolgih sodnih procesov in vložitve tisočih podobnih tožb, namesto (kolektivne) ene.

Literatura in viri

Knjige

- Bobek, M., Why 'There is no Principle of 'Procedural Autonomy' of the Member States, The European Court of Justice and the Autonomy of the Member States, B. de Witte & H. Micklitz, eds., Intersentia, 2011.
- Pavčnik, M., Teorija prava, GV založba, Ljubljana, 2015.

Članki

- Avbelj, M., Pravo EU in nacionalna procesna avtonomija, Pravosodni bilten (PB), št. 2, 2016, str. 11.
- Cseres K., Harmonization: Legal Enforcement. In: Backhaus J. (eds) Encyclopedia of Law and Economics. Springer, New York, NY, 2015, str. 1-11.
- Kowalik-Bańczyk, K., Procedural Autonomy of Member States and the EU Rights of Defence in Antitrust Proceedings, Yearbook of Antitrust and Regulatory Studies, letnik 5, številka 6, 2012, str. 215-235.

Zakonodaja

- Energetski zakon, Uradni list RS, št. 17/14 in 81/15.
- Zakon o alternativnem reševanju sodnih sporov, Uradni list RS, št. 97/09 in 40/12 – ZUJF.
- Zakon o potrošniških kreditih, Uradni list RS, št. 77/16.
- Zakon o varstvu potrošnikov, Uradni list RS, št. 98/04 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUE, 126/07, 86/09, 78/11, 38/14, 19/15, 55/17 – ZKoliT in 31/18.
- Predlog Direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993, Direktive 98/6/ES Evropskega parlamenta in Sveta, Direktive 2005/29/ES Evropskega parlamenta in Sveta ter Direktive 2011/83/EU Evropskega parlamenta in Sveta zaradi boljšega izvrševanja in posodobitve pravil EU o varstvu potrošnikov, COM/2018/185 final - 2018/0090.

Nacionalna sodna praksa

- Sklep Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 5686/2005 z dne 12. april 2006.

Sklep Višjega sodišča v Ljubljani VSL I Cp 2303/2011 z dne 31. avgust 2011.
Sodba Vrhovnega sodišča IV Ips 208/2010 z dne 22. november 2011.
Sodba Višjega sodišča v Ljubljani VSL III Cp 2692/2014 z dne 26. november 2014.
Sklep Vrhovnega sodišča VSM Ip 138/2018 z dne 6. junij 2018.
Sklep Višjega sodišča v Mariboru VSM I Ip 376/2018 z dne 11. julij 2018.

Sodna praksa Sodišča EU

Zadeva C-26/62, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos proti Nederlandse administratie der belastingen* z dne 5.2.1963, ECLI:EU:C:1963:1.
Zadeva C-6/64, *Costa proti Enel* z dne 5.7.1964, ECLI:EU:C:1964:66.
Združene zadeve 21 do 24-72, *International Fruit Company NV and others proti Produktschap voor Groenten en Fruit* z dne 12.12.1972, ECLI:EU:C:1972:115.
Zadeva C-45/76, *Comet BV v Produktschap voor Siergewassen* z dne 16.12.1976, ECLI:EU:C:1976:191.
Zadeva C-33/76, *Rewe-Zentralfinanz eG in Rewe-Zentral AG proti Landwirtschaftskammer für das Saarland (Reve I)* z dne 16.12.1976, ECLI:EU:C:1976:188.
Zadeva C-106/77, *Amministrazione delle Finanze dello Stato proti Simmenthal SA* z dne 9.3.1978, ECLI:EU:C:1978:49.
Zadeva C-199/82, *Amministrazione delle Finanze dello Stato proti SpA San Giorgio* z dne 9.3.1983, ECLI:EU:C:1983:318.
Zadeva C-68/88, *Commission proti Hellenic Republic* z dne 21.9.1989, ECLI:EU:C:1989:339.
Zadeva C-213/89, *The Queen v. Secretary of State for Transport, Factorame Ltd in drugi* z dne 19.6.1990, ECLI:EU:C:1990:257.
Združeni zadevi C-46/93 in C-48/93, *Brasserie du Pêcheur SA proti Bundesrepublik Deutschland in the Queen proti Secretary of State for Transport, Factorame Ltd in drugi* z dne 5.9.1996, ECLI:EU:C:1996:79.
Zadeva C-261/95, *Palmisani* z dne 10.7.1997, ECLI:EU:C:1997:351.
Zadeva C-22/97, *Ministero delle Finanze proti IN.CO.GE.'90 in drugi* z dne 22.10.1998, ECLI:EU:C:1998:498.
Zadeva C-240/98, *Océano Grupo Editorial SA proti Roció Murciano Quintero (C-240/98) in Salvat Editores SA proti José M. Sánchez Alcón Prades (C-241/98), José Luis Copano Badillo (C-242/98), Mohammed Berroane (C-243/98) in Emilio Viñas Feliú (C-244/98)* z dne 27.6.2000, ECLI:EU:C:2000:346.
Zadeva C-453/99, *Courage in Crehan* z dne 20.9.2001, ECLI:EU:C:2001:465.
Zadeva C-473/00, *Cofidis* z dne 21.11.2001, ECLI:EU:C:2002:705.
Zadeva C-473/00, *Cofidis SA proti Jean-Louis Fredout* z dne 21.11.2002, ECLI:EU:C:2002:705.
Zadeva C-295/04, *Manfredi proti Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA in drugi* z dne 13.7.2006, ECLI:EU:C:2006:461.
Zadeva C-168/05, *Elisa María Mostaza Claro proti Centro Móvil Milenium SL* z dne 26.10.2006, ECLI:EU:C:2006:675.
Zadeva C-137/08, *VB Pénzügyi Lízing Zrt. proti Ferenc Schneider* z dne 9.11.2010, ECLI:EU:C:2010:659.
Zadeva C-76/10, *Pohotovost' s.r.o. proti Iveta Korčakovská* z dne 16.11.2010, ECLI:EU:C:2010:685.
Zadeva C-452/09, *Tonina Enza Iata in drugi proti Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca in drugi* z dne 9.5.2011, ECLI:EU:C:2011:323.
Zadeva C-69/14, *Dragoș Constantin Târșia proti Statul român in Serviciul public comunitar regim permise de conducere și înmatriculare a autovehiculelor* z dne 6.10.2015, ECLI:EU:C:2015:662.
Zadeva C-49/14, *Finanmadrid EFC SA proti Jesús Vicentu Albána Zambranu in drugim* z dne 18.2.2016, ECLI:EU:C:2016:98.

Drugi viri

Delovni dokument služb komisije, Javno posvetovanje: Za skladen evropski pristop h kolektivnim pravnim sredstvom, Bruselj, 4. februar 2011.
Evropska komisija - Sporočilo za medije, Nov dogovor za potrošnike: Komisija krepi pravice potrošnikov v EU in njihovo izvrševanje, Bruselj, 11. april 2018.

New rules to help consumers join forces to seek compensation, <<http://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20190321IPR32135/new-rules-to-help-consumers-join-forces-to-see-compensation>> (pridobljeno 20.7.2019).

Prvo poročilo o uporabi Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 2005/29/ES z dne 11. maja 2005 o nepoštenih poslovnih praksah podjetij v razmerju do potrošnikov na notranjem trgu ter o spremembi Direktive Sveta 84/450/EGS, direktiv Evropskega parlamenta in Sveta 97/7/ES, 98/27/ES in 2002/65/ES ter Uredbe (ES) št. 2006/2004 Evropskega parlamenta in Sveta, COM/2013/0139 final.

Sodelovanje med nacionalnimi organi, odgovornimi za izvrševanje zakonodaje o varstvu potrošnikov, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/ALL/?uri=LEGISSUM:4326416>> (pridobljeno 3.7.2019).

